

**Пилячик Н. Є.**

*Карпатський національний університет імені Василя Стефаника  
(Івано-Франківськ, Україна)*

**Гушпит Є. І.**

*Карпатський національний університет імені Василя Стефаника  
(Івано-Франківськ, Україна)*

## **МЕТАФОРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ КОНЦЕПТІВ «УСПІХ» ТА «ПРОВАЛ» У КОГНІТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ**

У сучасному науковому дискурсі дослідження, які пов'язані з мовними механізмами та лежать в основі формування мислення людини, світосприйняття та поведінкових стратегій набувають особливого значення. Метафора, яка є одним із ключових засобів впливу у межах когнітивної лінгвістики може розглядатися не лише як стилістичний засіб, а як ключовий спосіб концептуалізації дійсності. За допомогою метафори людина спроможна осмислювати абстрактні явища, систематизувати досвід і формувати поняття про нелегкі соціальні та психологічні процеси. Особливу актуальність у цьому контексті має дослідження метафоричних моделей, що репрезентують концепти «успіх» і «провал», оскільки вони є центральними категоріями сучасного мотиваційного дискурсу.

Метафоричні моделі, що репрезентують успіх і провал, формують певні сценарії поведінки, визначають ставлення до труднощів і сприяють формуванню мотивації до дії. Від того, яким чином інтерпретуються успіх і невдача, значною мірою залежить поведінка індивіда, його ставлення до труднощів і здатність до самореалізації. Важливим аспектом є також культурна зумовленість метафор. Теоретичною основою даного дослідження є теорія концептуальної метафори, розроблена George Lakoff та Mark Johnson, яка стала одним із провідних напрямів когнітивної лінгвістики (Lakoff, 2003).

Метафоричні вислови, які склали емпіричну базу дослідження відібрані з транскриптів виступів TED Talks англійською мовою, яка є одним із

найвпливовіших глобальних медіапросторів для поширення ідей у галузях науки, бізнесу, освіти, психології та особистісного розвитку. TED Talks характеризуються високим рівнем риторичної майстерності, доступністю викладу та активним використанням метафоричних структур, що робить їх надзвичайно репрезентативним матеріалом для аналізу когнітивних метафор.

Для забезпечення наукової валідності дослідження було застосовано низку чітких критеріїв відбору матеріалу:

1. Тематика виступу – обрано лише ті TED Talks, які прямо або опосередковано стосуються тем успіху, самореалізації, подолання труднощів або невдач.

2. Популярність та впливовість – до аналізу включено виступи з високою кількістю переглядів (від 1 млн і більше), що свідчить про їхній значний вплив на масову аудиторію.

3. Мовний критерій – аналіз проводиться на матеріалі англомовних виступів для уникнення перекладацьких викривлень метафоричних структур.

4. Жанрова однорідність – обрано виступи у форматі класичних TED Talks (без інтерв'ю чи панельних дискусій).

5. Часовий діапазон – відібрано виступи 2010–2023 років для відображення сучасних тенденцій у концептуалізації успіху та провалу.

У межах дослідження проведено аналіз прикладів сучасних англомовних виступів TED Talks з метафоричними висловами: публіцистики, розмовного дискурсу та мотиваційних промов. За методом суцільної вибірки було здійснено добір матеріалу. Це дозволило отримати низку узагальнених наукових результатів, що розкривають когнітивні, дискурсивні та соціокультурні особливості репрезентації досвіду досягнення та невдачі в сучасному англомовному мотиваційному мовленні.

У відповідності до підходу Лакоффа і Джонсона, аналіз показав, що поняття «успіх» і «провал» структуруються через систематичні метафоричні проєкції із

конкретних доменів (простору, руху, фізичного досвіду, матеріальних об'єктів) на абстрактні сфери життєвого досвіду. В процесі дослідження якісний аналіз виявився провідним методом дослідження для чіткого розуміння функціонування метафоричного моделювання. Поєднання якісного (інтерпретаційного) та кількісного підходів дозволило не лише виявити основні метафоричні моделі, але й простежити їхню частотність та функціональне навантаження.

Отже проведене дослідження підтверджує, що метафоричні моделі успіху та провалу є ключовим інструментом когнітивної організації досвіду. Вони не лише відображають реальність, але й активно її формують, впливаючи на спосіб мислення, сприйняття та поведінку сучасної людини.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Eubanks, P. (2000). A war of words in the discourse of trade: The rhetorical constitution of metaphor. Southern Illinois University Press.
2. Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). Metaphors we live by. University of Chicago Press.
3. Шевченко, Л. (2021). Сучасна українська літературна мова. Арії.